

Н. Д. Гальченко

студ. IV курсу економіко-правового факультету, спеціальність «Право»

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Т. В. Степанова

ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Досліджувана тема є актуальною, оскільки у зв'язку з інформаційними змінами та технічним прогресом електронні засоби доказування створюють нові можливості для фізичних та юридичних осіб у сфері господарсько-процесуальної діяльності. Так, в 2017 р. Верховна Рада України прийняла зміни до процесуальних кодексів України, і в тому числі до Господарського процесуального кодексу України. Із нововведень – запровадження нового засобу доказу, а саме – електронного. З моменту впровадження змін почали з'являтися практичні питання, насамперед, у сфері застосування електронних доказів.

Електронні докази у господарському процесі є новелою. Щоб зрозуміти сутність даного засобу доказування, розглянемо з вами думки вчених-правників щодо визначення даного поняття. Наприклад, у науці існують різні точки зору щодо місця електронних засобів доказування в системі доказової діяльності. Зокрема, Д. М. Чечот, В. В. Бабенко вважають, що сучасні джерела інформації охоплюються вже відомими процесуальному законодавству засобами доказування і їх необхідно відносити або до речових, або до письмових доказів [1, с.115]. А. Ю. Каламайко пропонує наступне визначення електронних доказів: це носії письмової та аудіовізуальної інформації в електронній формі, які потребують використання технічних та програмних засобів для одержання відомостей [2, с.115].

Легальне визначення «електронного доказу» надається в ст. 96 ГПК України: «Електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, яка містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних й інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет)» [3, ст.96]. Буде слушним зазначити те, що до закріплення електронних доказів на законодавчому рівні суди відносили дослідження електронної інформації, звуко- та відеозаписи до речових доказів, а електронне листування – до письмових. На даний час ч.3 ст. 96 ГПК України закріплює: «Учасники справи мають право подавати електронні докази в паперових копіях, посвідчених в порядку, передбаченому законом. Паперова копія електронного доказу не вважається письмовим доказом» [3, ст.96]. Отже, тут ми бачимо позитивні зміни у господарському процесі щодо застосування електронних засобів доказування.

Але є певні негативні аспекти щодо даного засобу доказування у судовій практиці. По-перше, порядок оформлення, подання та дослідження електронних доказів на законодавчому рівні досі не врегульовано. Тому в судовій практиці з цього приводу часто виникають непорозуміння. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» юридична сила електронного документа не може бути заперечена виключно через те, що він має електронну форму [4, ст.8]. Водночас неналежне оформлення електронних доказів нерідко було підставою для їх відхилення судом. Як закріплює ст. 42 ГПК України: «документи (в тому числі докази) можуть подаватися до суду в електронній або паперовій формі» [3, ст.42]. При цьому в першому випадку такі документи скріплюються електронним цифровим підписом, у другому – власноручним підписом учасника справи (його представника). Відповідно до ч. 2 ст. 96 ГПК України електронні докази подаються в оригіналі або в електронній копії, засвідченій ЕЦП [3, ст.96]. 14.02.2019 р. Велика Палата Верховного Суду, переглядаючи справу №9901/43/19 (П/9901/43/19), ухвалила, що саме електронний цифровий підпис є головним рекві-

зитом такої форми подання електронного доказу. Відсутність такого реквізиту в електронному документі виключає підстави вважати його оригінальним, а отже, належним доказом у справі [5]. Але з'являється певне протиріччя щодо доцільності цього реквізиту для оформлення електронних доказів, так як суди не мають достатньої технічної забезпеченості, щоб повно дослідити ЕЦП на предмет його достовірності. Це підтверджує ухвала від 04.03.2019 р. у справі №404/4623/15-а (8а/404/1/18), у якій Верховний Суд постановив, що електронні докази були подані з використанням ЕЦП, проте відхилив такі документи, посилаючись на те, що Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система не розпочала роботу, що унеможливило прийняття документів в електронній формі без наявності власноручного підпису скаржника [6].

По-друге, є питання щодо необхідності ЕЦП у разі подання до суду доказів електронного листування. Раніше суди не вважали поштові повідомлення електронними доказами та не вимагали засвідчувати їх за допомогою ЕЦП. Як свідчить Постанова ВС від 27.11.2018 р., колегія суддів зазначила, що висновки судів щодо неналежності роздруківок електронного листування суперечать приписам ст. 8 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», оскільки сила електронного документа як доказу не може бути заперечена виключно через те, що він має електронну форму та додатково не підтверджується показами свідків (учасників листування) [7]. Таким чином, станом на сьогодні суди не мають підстав ігнорувати електронні листи, не посвідчені ЕЦП.

По-третє, високий ризик підробки електронних доказів, що ставить під сумнів їх достовірність. О. Боннер уважає, що суттєвим недоліком електронного документообігу, як і інформації в електронній формі в цілому, є легкість внесення до нього змін і, як наслідок, відсутність упевненості у достовірності отриманого електронного документа [8, с.616].

Отже, електронні засоби доказування слід розглядати як окремий засіб доказування у господарському процесі у зв'язку з наявністю ознак, властивих електронним доказам: відсутність поняття «оригіналу» електронних засобів доказування в силу повної ідентичності електронних копій; особлива процедура дослідження та оцінки. Але ще є багато питань щодо урегульованості даного засобу доказування на практиці. Як ми бачимо, різні суди притримуються достатньо

розгалуженої думки щодо застосування того чи іншого предмету доказування. Процедура оформлення та подання електронних доказів потребує більш конкретних правил застосування.

Список використаної літератури

1. Бабенко В. В. Актуальні проблеми доказування в господарському процесі. *Вісник господарського судочинства*. 2005. №2. С. 186-193.
2. Каламайко А. Ю. Місце електронних засобів доказування та окремі питання їх використання у цивільному процесі. *Право та інновації*. 2015. № 2. С. 115-116.
3. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 16.11.1991 р. № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення: 26.03.2021).
4. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від від 22.05.2003 р. №851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 26.03.2021).
5. Ухвала Великої Палати Верховного суду №9901/43/19 (П/9901/43/19) від 14.02.2019. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79883385> (дата звернення: 26.03.2021).
6. Ухвала Верховного Суду №404/4623/15-а (8а/404/1/18) від 04.03.2019 р. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/80269049> (дата звернення: 26.03.2021).
7. Про неналежність застосування електронного листування: Постанова Верховного Суду № 914/2505/17 від 27.11.2018 р. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/78450568> (дата звернення: 26.03.2021).
8. Боннер О. Традиційні і нетрадиційні засоби доказування в цивільному і арбітражному процесі: монографія. Москва: «Проспект». 2013. 616 с.